

علم النفس

دکتر محمدرضا یکتایی

عضو هیأت علمی دانشگاه شاهد

انتشارات فارابی

یکتایی، محمدرضا، ۱۳۳۳ -

علم النفس / محمدرضا یکتایی. - تهران: فارابی، ۱۳۸۳.

۱۳۴ ص. ISBN: 964-5608-93-7 ۱۳۰۰۰ ریال:

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. ۱۳۳-۱۳۴.

۱. نفس. ۲. اخلاق اسلامی، ۳. خودسازی (اسلام). الف. عنوان.

۲۹۷/۴۲

۸ع ۸۶/۷/ BP۲۸۶

کتابخانه ملی ایران

۸۳۲۰۸۵۵ م

انتشارات فارابی

علم النفس

مؤلف: دکتر محمدرضا یکتایی

تیراژ: ۲۵۰۰ جلد چاپ اول: ۱۳۸۴

چاپ: اطلس چاپ بها: ۱۴۰۰ تومان

انتشارات فارابی

تهران - خیابان انقلاب - روبروی دبیرخانه دانشگاه تهران - بازارچه کتاب

تلفن: ۶۶۴۱۳۵۳۹

ISBN: 964-5608-93-7

شابک: ۹۶۴-۵۶۰۸-۹۳-۷

فهرست مطالب

۷	..... مقدمه
۹	..... درس اول: اهمیت شناخت نفس
۱۵	..... از خودشناسی تا خودسازی
۱۶	..... از خودشناسی تا خداشناسی
۱۹	..... درس دوم: تعریف نفس
۲۳	..... تعریف نفس در فلسفه
۲۸	..... از نفسیت نفس تا حقیقت نفس
۳۱	..... درس سوم: اثبات وجود نفس
۳۴	..... اثبات تجربی نفس
۳۷	..... نزدیکترین راه اثبات نفس
۴۵	..... درس چهارم: اثبات تجرّد نفس
۴۸	..... دلیل اول
۴۹	..... دلیل دوم
۵۰	..... دلیل سوم
۵۰	..... دلیل چهارم
۵۱	..... دلیل پنجم
۵۱	..... دلیل ششم
۵۲	..... دلیل هفتم
۵۳	..... دلیل هشتم
۵۴	..... دلیل نهم
۵۵	..... دلیل دهم
۵۷	..... دلیل یازدهم

چند فراز از قرآن درباره تجرد نفس.....	۵۹
درس پنجم: حدوث و بقاء نفس.....	۶۷
حدوث نفس از نظر صدرالمতالیهین.....	۷۲
بقاء نفس.....	۸۰
درس ششم: ارتباط نفس و بدن.....	۸۵
ارتباط نفس و بدن در فلسفه اسلامی.....	۹۱
الف - اقسام تعلق.....	۹۱
ب - نفی ثنویت در اتحاد نفس و بدن.....	۹۴
درس هفتم: مراتب نفس.....	۹۹
۱- نفس اماره.....	۱۰۳
۲- نفس لوامه.....	۱۱۱
۳- نفس مطمئنه.....	۱۱۲
۴- نفس راضیه.....	۱۱۶
۵- نفس مرضیه.....	۱۱۸
درس هشتم: تزکیه نفس.....	۱۲۱
۱- تعریف تزکیه.....	۱۲۳
۲- اهمیت تزکیه.....	۱۲۴
۳- امکان تزکیه.....	۱۲۸
۴- لذت تزکیه.....	۱۳۰
۵- روشهای تزکیه.....	۱۳۲
۶- تداوم تزکیه.....	۱۳۵
الف - مشارطه.....	۱۳۵
ب - مراقبه.....	۱۳۶
ج - محاسبه.....	۱۴۰
د - معاقبه.....	۱۴۱
فهرست منابع.....	۱۴۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«در شگفتیم از کسی که خود را نمی‌شناسد،
چگونه خدا را خواهد شناخت.»

حضرت علی علیه السلام

مقدمه

یکی از بحرانهای جهان امروز «جهل به خویش» است. این بحران، مادر بسیاری بحرانهای دیگر شده و انسانهایی را به بن‌بست تفکر کشانده است. درمان این درد در «خودآگاهی» است. تفکر اسلامی از این نظر بسیار غنی است و تفکر مسلمین از این دیدگاه بسیار ضعیف است. امروز مسلمین همانند آن آفریقائی هستند که اطرافش را ثروت فرا گرفته و او گرسنه، فقیر و درمانده است. دردآور است که مسلمانان با داشتن میراثی سازنده، پژمرده و افسرده باشند. برای شناخت اسلام و رساندن پیام قرآنی به جهان، انقلاب فرهنگی ضروری‌ترین کار است. خوشبختانه انقلاب سیاسی - اسلامی پیشرفت چشمگیری در دنیا داشته است. باید در این زمینه برای نشر تفکر و فرهنگ ناب اسلامی نیز کوشید.

معرفت نفس از جمله معارفی است که بشر شدیداً نیازمند به آن است. البته بحثی است وسیع، عمیق و دقیق. ولی به همراه خود نشاط و نجات می‌آورد. بحثی است که دارای ابعاد گوناگونی است که هر بعد آن یک معرفت سرنوشت‌ساز است. در این نوشته‌ای که پیش روی دارید سعی شده است برخی ابعاد معرفت نفس فهرست شود، که اگر هدف تبیین همه جوانب نفس بود، سرزنش حافظ بجا می‌نمود:

خیال حوصله بحر می‌پزد هیئات   چه‌است در سر این قطره محال‌اندیش

در این تلاش از راهنمایی و مساعدت استاد بزرگوار جناب آقای دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی خوشه‌چینی شده است. خداوند خرم‌ن معارف ایشان را حفاظت کند و توفیق قدردانی و تشکر به ما ببخشد.

آری مجهولات بشر حد و مرز ندارد. ولی مجهول بودن خود برای خویش غیرقابل تحمل است. این جهل انسان را آزار می‌دهد و آزرده خاطر می‌کند و معرفت نفس انسان را آزادی می‌بخشد و آرامش خاطر می‌دهد. میوه درخت شناخت نفس شیرین‌ترین میوه‌هاست. زیرا وقتی انسان خود را شناخت، و خود را ترکیه کرد، به «خدا» می‌رسد که دیگر خودی در کار نخواهد بود. خداوند همه تشنگان «وصال» را سیراب و کامیاب فرماید.

والسلام